

([Време](#) , 5. јул 2012)

Прије тачно петнаест година, тадашњи предсједник Владе Црне Горе Мило Ђукановић, у интервјуу "Времену", Слободана Милошевића је назвао "превазиђеним политичарем" и са њим ушао у отворени дугогодишњи сукоб из кога је – као и из свих досадашњих политичких битака – изашао као побједник. У међувремену, претуривши свашта преко главе, Ђукановић се селио са једне на другу државну функцију: био је премијер, па предсједник Црне Горе, затим поново премијер; онда се повукао, па опет вратио на мјесто предсједника црногорске владе... Данас је шеф најјаче политичке странке у Црној Гори, Демократске партије социјалиста.

И, како кажу његови бројни критичари – превазиђен политичар.

Међутим, Мило Ђукановић за такве оцјене много не мари. Углавном се позива на оно што је, током деценијског обављања највиших државних функција, урадио за Црну Гору: упркос ратничкој традицији, најмања држава бивше Југославије је у последњој деценији XX вијека, док је цео Балкан, једина успјела да сачува мир; на референдуму одржаном 21. маја 2006. добила је независност; шест година након осамостаљења налази се пред вратима НАТО-а, а све је ближа и ЕУ.

Чиме се онда Мило Ђукановић толико замјерио многима, највише Црногорцима?

Прво, предуго је на власти и све критике – оправдане или не – иду на његов рачун; други разлог би, каже, требало потражити у црногорском менталитету: наравно, само док су на власти, нико као Црногорци не обожава своје *господаре* и нико их, не бирајући средства, не "кастига" чим наслуте да би им могли видјети леђа.

Па, зар нису краља Николу, који је дуже од пола вијека био апсолутни господар те мале балканске државе, после личног и политичког слома, у изгнанство испратили пјесмом о томе како је "украо вола, па га ћер'о до Котора"? Зар се после Трећег пленума ЦК СКЈ (јануар 1954), на коме су Црногорци поштено "досолили" политичком паду свог до тада обожаваног Милована Ђиласа, по Црној Гори није могло чути питање: "Виће ли како паде Ђилас?" и увијек спреман одговор: "Који Ђилас?!"

Чека ли и Мила Ђукановића слична судбина? Или је пред њим још много политичких битака?

Крајем прошле недеље, шефови држава и влада двадесет седам земаља чланица ЕУ, потврдили су одлуку Вијећа министара о отварању приступних преговора са Црном Гором. То је, тврди Мило Ђукановић, била очекивана вијест.

"Таква одлука представља потврду квалитета до сада обављених реформи; поред тога, она значи и заокруживање претходне етапе пута ка европском циљу, али и почетак нове, захтијевније фазе, преговарања до чланства Црне Горе у ЕУ", каже предсједник Демократске партије социјалиста, Мило Ђукановић.

"ВРЕМЕ": Да ли бисте се усудили да прогнозируте колико дуго би ти преговори могли да потрају ?

МИЛО ЂУКАНОВИЋ: Нијесам склон прогнозама тог типа. Не зато што сумњам у ефикасност преговарања црногорског тима; напротив – убијеђен сам да ће Црна Гора и ову, као и све претходне етапе интеграције успјешно савладати. Уосталом, зар добијање датума преговора са ЕУ не представља потврду изузетних резултата које је наша земља направила за само шест година од проглашења независности? Подсјећам да су дио

домаће и регионалне јавности – али и бриселска администрација – не тако давно показивали озбиљне резерве по питању црногорског капацитета да испуни очекивања наших европских партнера; да је то био један од најважнијих "аргумента" против идеје осамостаљења, као и оправдање њиховог залагања за наставак живота Црне Горе у заједници са Србијом... Као што видимо, те су се оцјене показале као неутемељене, па је одлука грађана Црне Горе, изражена на референдуму о независности 21. маја 2006, на овај начин и додатно потврђена.

Ипак, одлука о добијању датума преговора са ЕУ није ишла глатко...

Да би таква одлука била донесена, потребна је сагласност свих двадесет седам чланица ЕУ. Упркос дужем премишљању појединих држава, Црна Гора је данас лидер европског процеса на западном Балкану: након Словеније и Хрватске, једина смо земља бивше Југославије која је у преговорима о чланству у ЕУ.

Ипак, колико су, по вашем мишљењу, дилеме Француске, Холандије и Шведске око отварања приступних преговора са Црном Гором биле оправдане ?

Никога, надам се, не изненађује додатна позорност ЕУ у процесу проширења. И да није било лоших искустава из неких од претходних фаза, ЕУ би данас морала бити посебно сензибилна због дубоке, разарајуће економске кризе кроз коју пролази. Наравно, Црна Гора има пуно проблема које отклања у актуелном процесу економске и демократске еманципације.

Када је ријеч о три поменуте државе, у питању су различити мотиви. Познато је да су критеријуми Холандије у односу на Западни Балкан традиционално, али и принципијелно строжи: сјетимо се односа који је та земља имала према Србији. Друго, како је Француска још у политичкој инерцији предизборне кампање за предсједничке и парламентарне изборе и како се у тим приликама, без изузетка, у свим земљама ЕУ проширење доживљава као непопуларна тема, став Париза је на неки начин очекиван и није, вјерујем, био инспириран искључиво Црном Гором.

Долазимо до шефа шведске дипломатије Карла Билта, који каже да је, по питању

корупције и организованог криминала

Црна Гора највећи проблем Балкана

...

Дуго већ пратим претенциозне покушаје некадашњег премијера и актуелног шефа шведске дипломатије како изриче "поуздане" оцјене о политичким приликама на Западном Балкану. У европској политици је, нажалост, још увијек на снази стереотип по коме је Карл Билт, због некадашњег службовања у БиХ, добар познавалац наших прилика.

Мислим да о томе најбоље говоре чињенице. Наиме, ако пажљивије пратите Билтове процјене, брзо ћете уочити константу: све су се показале као нетачне. Наравно, за упућене то не представља изненађење, будући да сви Билтови извори информисања стижу са једног мјеста – из Београда.

Шта то значи?

Био сам у прилици да у разговорима са многим, веома релевантним саговорницима из ЕУ и међународне заједнице чујем идентичне оцјене о кредибилности Билтових извора информација и оцјена о Црној Гори које су – до једне – супротне оцјенама свих европских институција које се баве том проблематиком. Иначе, веома ме радује да је, баш на иницијативу Карла Билта, у закључке Европског савјета унесен став да би и Еуропол требало да оцијени квалитет активности које, у том смислу, спроводе надлежни државни органи Црне Горе.

Заиста вас радује?

Наравно. Не тако давно, са позиције предсједника црногорске владе сам помно пратио поменуте активности, па се врло добро сјећам комплимената које је црногорска полиција у континуитету добијала и од Еуропола и од Интерпола. Дакле, не негирам да Црна Гора у тој области има одређених проблема, али – ни мање ни више од било које земље региона. Најзад, усуђујем се рећи – ни мање ни више од многих чланица ЕУ. Али, да се још једном вратим на оцјене шефа шведске дипломатије: вријеме проведено у политици

научило ме је да сваку квалификацију која долази из међународне заједнице не би увијек требало узимати здраво за готово. Знате, различити су мотиви... Лично, никада нијесам пристајао на комплекс инфериорности да, као балкански политичар, беспоговорно прихватам сваку оцјену или "рецепт", па макар он стизао и из најмоћнијих центара међународне заједнице. Јер, колико год их поштовао и био увијек спреман да их пажљиво саслушам, ипак не вјерујем да наши европски и амерички саговорници и пријатељи ово поднебље познају боље од нас самих.

Чудно, будући да су вас, још од отвореног сукоба са Слободаном Милошевићем 1997, многи доживљавали као продужену руку америчких интереса на Балкану

Бројне такве површне оцјене су са одређених адреса, у континуитету, стизале на мој рачун. Просрпска штампа у Црној Гори је, рецимо, 1999. писала да сам, "на крилима НАТО-авијације", ишао по европским метрополама да тражим бомбардовање Србије и Црне Горе; или, након референдума 2006, писано је како сам се из политике повукао на инсистирање западних центара политичке моћи; двије године касније, спекулисало се да сам се на чело Владе вратио на захтјев тих истих међународних адреса како бих признао независност Косова; напослетку, након што сам тобоже обавио тај посао у корист САД, поново сам се повукао поштујући њихов изричит став. Баш због тога, са највећих вашингтонских адреса – предсједника и потпредсједника САД, Барака Обаме и Џозефа Бајдена, као и америчке државне секретарке Хилари Клинтон – добио сам телеграме захвалности у којима се истиче моја улога и утицај на политику на Балкану. Зар вам све то не изгледа смијешно и банално? Најзад, и толико контрадикторно да упућује на трагичну глупост аутора ових бедастоћа. Док сам био на њеном челу – као предсједник или као премијер – одговорно тврдим да Црна Гора није добијала, тиме ни слиједила туђе инструкције и захтјеве, долазили они из Београда, Брисела, Москве или Вашингтона. Зато су нас поштовали и данас нас поштују.

Нећете ваљда рећи да није било притисака?

Јесте, не спорим. Навешћу три најмаркантнија примјера: у вријеме када смо намјеравали да динар замијенимо марком – јесен 1999 – у својству предсједника Црне Горе сам, од стране наших америчких пријатеља – конкретно, државне секретарке Медлин Олбрајт – добио сугестију да би боље било да сачекамо, јер САД на тај потез не гледају благонаклоно. Уз изузетно уважавање америчких савјета и након вишекратних аргумендованих расправа, Црна Гора је, као што знате, динар замијенила марком. Слично је било и 2000, када смо са исте адресе имали препоруку да, заједно са Србијом,

учествујемо на савезним изборима које је расписао Слободан Милошевић. Слиједећи став о нелегитимности савезне власти, званична Подгорица је те изборе бојкотовала. Најзад, јесмо ли заборавили да су против одржавања референдума о државној независности врло јасно и ауторитативно наступали многи европски лидери? Сјетимо се само порука тадашњег француског предсједника Жака Ширака...

Једном сте рекли да сте, у подгоричкој вили "Горица", са Хавијером Соланом и његовим сарадницима имали веома непријатан разговор

·
Додуше

·
изоставили сте појединости

·
Можете ли данас о томе нешто више рећи

?

Познато је да је Европска унија била посебно уздржана у односу на црногорску независност. Када сам први пут 1998, на ручку са специјалним изаслаником САД, Робертом Гелбардом, и неколико западноевропских амбасадора поменуо ту тему, реаговали су као опарени: за такву идеју нико од њих није имао разумијевања. Њихова очекивања била су другачија: подржавајући почетне кораке црногорске демократије, западни савезници су наше напоре усмјеравали ка пружању помоћи српској опозицији и београдским независним медијима у заједничкој борби против Милошевићеве диктатуре. То смо и чинили. Не због било чијег очекивања, него због увјерења да је то услов стабилности Црне Горе и нашег економског и демократског развоја.

Послије 5. октобра и демократских промјена у Србији, вођени својим интересима, покушали смо да артикулишемо идеју обнове независности. То је у ЕУ изазвало констернацију! Захтијевали су одлагање планираног референдума и инсистирали на пружању шансе модификованом аранжману државне заједнице Србије и Црне Горе.

"Модификовани аранжман" је Београдски споразум који сте, са Зораном Ђинђићем

·
потписали у прољеће 2002

?

Тако је. Од Београдског споразума до расписивања референдума 2006, став земаља ЕУ о црногорској независности био је непромијењен; њега је – отворено и директно – заступао и тадашњи високи представник европске политике Хавијер Солана.

На вечери коју спомињете, послје моје елаборације разлога за црногорску независност, у дијалогу који је постојао све жучнији, Солана се послужио и старим аргументима београдске политичке, безбједоносне и медијске кухиње, креиране за потребе познате италијанске адресе; чак су и моја одијела заузела важно мјесто у "аргументацији" против црногорске независности. Начин разговора и тон којим ми се Солана обратио имао је циљ да ме опомене: ево, отприлике, имате и ту врсту *проблема*, па видите шта ћете...

Хоћете да кажете да је Солана покушао да Вас уцјенује?

Био је то покушај притиска чији је крајњи циљ било упозорење да, ето, постоје неке истраге које могу резултирати и по мене непријатним суђењима, па бих, је ли, о томе требао водити рачуна. Наравно, на ту врсту упозорења увијек реагујем на исти начин ...

Како?

Господину Солани сам истим тоном – директно и без околишења – рекао да је ријеч о бесмислицама.

"Покушај моје дискредитације је начин да се осујети идеја независности", рекао сам. "Дакле, само напријед: радите свој посао, а ја ћу свој; на крају ћемо видјети судбину конструкција о којима говорите. И, да се разумијемо: не пада ми на памет да одустанем од референдума!"

Као што знате, послје десетак година истраге, италијанско тужилаштво је архивирало "мој случај"; недуго затим, министар финансија у Влади коју сам тада водио, Мирослав Иванишевић, осумњичен за иста дјела за која сам и сам био терећен, пред италијанским судом је ослобођен по свим тачкама оптужнице. Занимљиво је и образложење...

А то је?

У образложењу се подсећа да је Црна Гора, као држава у режиму међународних санкција и са десеткованом економијом, имала суверено право да прописује своје таксе, укључујући и таксу за транзит; да је црногорска влада једина надлежна да утврђује у које ће сврхе потрошити приход који убира по основу такси, те да друга држава – у овом случају Италија – нема никаквих ингеренција да суди о таквој политици црногорске владе; а посебно је, каже се у пресуди, неприхватљиво да се те оптужбе заснивају на изјавама политичких противника црногорске власти. Дакле, и суд у Барију је правилно прочитао мотиве доушника из Црне Горе, спрдајући се са оном нашом несрећом што је пртила море између Бара и Барија.

Упркос томе, поједини регионални, али и угледни свјетски медији о Црној Гори и даље пишу као о држави "мафијашкој и криминалној". Како то тумачите?
Најзад

стрепите ли од најављеног отварања Поглавља 23 и 24 преговора са ЕУ?
?

Ни случајно! Човјек који се плаши накнадног и појачаног интереса јавности, надлежних институција и сваке следеће власти, не познаје ни природу политичког посла, а богами ни црногорски менталитет. Без обзира на то о коме је ријеч, Црногорци једва чекају да сваком ко је имао јавни значај, након што, по њиховом суду, престане бити важан, детаљно претресу биографију. Током педесет година живота и двије деценије на власти, нажалост, имао сам довољно времена да упознам ту црногорску менталитетску слабост. Упркос томе, донио сам одлуку да, послије убједљиве побједе на изборима, напустим власт, свјестан да ћу на тај начин удесетостручити напоре мојих опонената да ме покушају оспорити по свим питањима. Будући свјесни да тешко могу неког убиједити да сам био неуспјешан у остваривању прокламованих националних циљева – од очуваног мира и мултиетничког склада, независности и економског самоодржања, па закључно са интеграцијом у НАТО и ЕУ – покушавају да ме дискредитују оптужбама за тобожње незаконитости и покровитељство над криминалом. Те карикатуралне егзибиције медија и невладиног сектора су јадне. Оно што они називају истраживачким новинарством, а Виктор Иванчић – водећи колумниста некадашњег српско-хрватског језика – *истраживачким стрвинарством*, само је трагикомичан покушај моје дискредитације од стране људи ослоњених на безбједносно-медијске центре из Београда.

Шта су београдски "безбједносно-медијски центри"?

Ако прелистате стенограме са сједница Генералштаба Војске Југославије, објављене у књизи *Војна тајна* – издање Хелсиншког одбора за људска права у Србији – наћи ћете дјелове у којима безбедњаци, генерали ВЈ о "Дану" говоре као о својим новинама. По налогу врховног команданта тих генерала, у вријеме НАТО интервенције на СРЈ, тај обавјештајни билтен је, као патриотска литература, дијељен по касарнама ВЈ у Црној Гори. Најзад, из тадашњих савезних робних резерви, "Дан" је добијао бесплатан папир за штампу. Дакле, није ријеч је о медијима, него о огласној табли Војне обавештајне службе...

То су познате ствари. Али, главни уредник "Дана", Душко Јовановић, убијен је 2004
.
и тај случај још нема судски епилог
.

Трагично је, разумије се, да било ко живот заврши на такав начин. Али, више пута сам казао: Душко Јовановић није био дорастао таквим играма. Како би наудио нашим националним интересима, пристао је да служи циљевима оних који су ту огласну таблу Војне службе безбједности поставили у Црној Гори. Нажалост, ко год у то коло уђе, ризикује да његови "послодавци" у неком тренутку процијене да им је кориснији мртав него жив.

Хоћете да кажете да...

Да, баш то хоћу да кажем! Чињеница да је "Дан" често био само преносилац информација загребачког "Национала" у којима је криминализована Црна Гора, али и ја лично, говори да су и једни и други били само извршиоци замисли налогодаваца из исте антицрногорске кухиње. "Национал" је уз то и претеча новог "журналистичког" правца на простору бивше Југославије: тзв. рекеташког новинарства...

Господине Ђукановићу, врло добро знате да је ваше име поменуто током суђења за

убиство власника

"Национала" Ива Пуканића...

Тачно! И то кроз изјаву једног од осумњичених да му је повлашћени статус у процесу за Пуканићево убиство нуђен уколико саопшти лаж да сам ја налогодавац. На ту лаж га је наговарао директор полиције Србије! Пошто та информација није саопштена у неком петпарачком медију, него у судници – дакле, у државној установи – и пошто није говорено о непознатим лицима, него о актуелном директору српске полиције који је, несумњиво по нечијем налогу, покушао да у ту баруштину уваља дојучерашњег председника и премијера Црне Горе, то ће, надам се, ускоро бити предмет интересовања надлежних органа и у Србији и у Црној Гори.

Наравно, све ове лажи ћете уредно наћи на насловним странама новина чији је циљ унижавање и блаћење Црне Горе и мене лично. Ако погледате насловне стране "Дана", "Вијести" и "Монитора"...

Неће бити да је циљ новина које су својевремено биле нека врста ваших савезника у борби за независност – блаћење и унижавање Црне Горе?!

Хоће, хоће... Ево, упоредите насловне старне "Дана", "Вијести" и "Монитора": нема разлике. Ускоро ће, вјероватно у интересу рационализације, сви имати једну редакцију. Дакле, оно што је о мени у својим чувеним колумнама деведесетих писала госпођа Мирјана Марковић, то данас пишу београдски и подгорички великани *истраживачког стрвинарства*

Њихов "извор информисања" су исте обавјештајне, безбједносне агенције и службе које су важна полуга великосрпског државног национализма и који за мету имају Црну Гору и мене кога доживљавају као главну препреку на путу заокруживања пропалог пројекта *велике Србије*

. Најзад, ти медији су заузели мјесто распарчане, неспособне и безидејне црногорске опозиције и са тих позиција показују врло јасне амбиције.

Какве амбиције?

Власници медија и дио невладиног сектора – који се тако представља само онда када тражи донације из одређених међународних центара – воде борбу за власт у Црној

Гори. У почетку су то чинили посредно, фаворизујући разне политичке вагабунде, попут Небојше Медојевића; видјевши да са таквим шарлатанима немају шансу, да су и остали које су подржавали на изборима прошли катастрофално, одлучили су да скину рукавце и да се, заклоњени иза медија чији су власници, отворено боре за власт. Зашто су заклоњени? Па, тај им штит треба да након што на своја гнусна подметања и дисквалификације добију адекватан политички или медијски одговор, заридију у три лика како је сваки помен њихових величина "атак на слободу медија" и демократију у свијету.

Више пута сте рекли како сви ти медији добијају помоћ из Београда. Какву помоћ? Најзад

зар не мислите да је за грађане Србије прилично увредљиво да Београд тако често поминете у том контексту?

Прво, сигуран сам да деведесет процената грађана Србије нема ни најмање негативан однос према питању међудржавних односа Србије и Црне Горе. У моменту проглашења независности Црне Горе, грађани Србије су се за тренутак, вођени емоцијама, осјетили повријеђеним. Наиме, са претходним осамостаљењем бивших југословенских република – на крају и Црне Горе – *de facto* су сатрвени и два вијека српске борбе за велику, заједничку државу Јужних Словена – Југославију. Али, временом, грађани су схватили да се ништа кобно није догодило, да је Црна Гора ту гдје јесте и да и даље са истим пријатељским побудама наступа према региону, посебно према Србији. Међутим, надам се да ћете се сложити да ти "обични грађани" не утичу на уређивачку политику београдских медија и њихових подгоричких привјесака који Црну Гору у континуитету представљају у најгорем свјетлу.

Главни уредници већине београдских медија су – Црногорци!

То ме, наравно, не изненађује. Јер, врло лако ћемо се подсјетити да су се, кроз историју, на Црну Гору увијек најлакше камењем бацали они Црногорци који су, несрећници, имали потребу да се тиме – обично са високих државних и јавних функција – у Београду представе *већим католицима од папе*. Иако јој, судећи по потенцијалима, припада мјесто локомотиве европских интеграција Балкана, захваљујући и таквима, Србија је, нажалост, данас доведена у позицију државе која се налази на зачељу. Зато сам, вјерујте, најискреније прижељкивао тренутак када ће се, умјесто Срба импортованих из Црне Горе и са других мјеста, на челу Србије коначно наћи аутентични Србијанац који неће

имати потребу да, кудећи сусједе, својим грађанима доказује лојалност. Такав би се предсједник, умјесто обрачунавања са својим црногорским или неким другим коријенима, прије упустио у бављење озбиљним, суштинским стварима преуређења, модернизације Србије... И, да се вратим на почетак: грађани Србије који, сигуран сам, данас на здрав начин доживљавају Црну Гору не утичу, дакле, на креирање медијске слике о Црној Гори. Знамо ко то чини...

Ко?

Они који су водили државну политику у Србији. То што би, приликом официјелне комуникације са Црном Гором показали пристојан став, уважавање демократске воље црногорских грађана, што би то исто поновили у Бриселу, не значи да нијесу, иза наших леђа, свим средствима подупирали оне политичке, парapolитичке и медијске снаге у Црној Гори које су задужене за деструкцију нашег друштва. Зашто? Зато што су истовремено морали да кокетирају са моћним, мрачним и подземним великосрпским центрима који диктирају такав курс не само према Црној Гори, него и према осталим земљама региона. Такви, дакле, не дозвољавају да идеја *велике Србије* – у недавним ратовима историјски поражена – заиста доживи заслужену сахрану како би Србија кренула даље, окренула се својој и заједничкој будућности Балкана.

Никако да кажете који су то кругови? Гдје препознајете такву тенденцију?

Поновићу оно што су прије мене рекли многи паметни Срби: упориште такве политике се налази у одређеним црквеним, академијским и безбједносно-обавјештајним круговима...

И ви заиста мислите да су ти кругови и даље толико моћни?

Мислим. Уосталом, вријеме је потврдило да су они који су се номинално налазили на челу Србије представљали само мање или више вјеште, мање или више убијеђене реализаторе политике диктиране управо из тих центара. И, поновићу оцјену коју сам већ једном изрекао: мислим да ни Слободан Милошевић није био националиста; био је властољубив. По мом мишљењу, Милошевић је вјеровао да ће бити довољно вјешт политички стратег који ће, да би успоставио апсолутну власт, успјети да искористити оне мрачне центре који су га, средином осамдесетих, свесрдно подржали; након тога ће

их се, рачунао је, лако ослободити. Па, сјетите се како је већ 1992. лако *отпустио* Добрицу Ћосића... У међувремену, Милошевић се прерачунао, па више није био у стању да контролише политичке и друштвене процесе: забасао је у стравично крвопролиће...

Да ли је Зоран Ђинђић био националиста?

Није. Иако није показивао довољно разумијевања за црногорску независност, Зоран Ђинђић је, без икакве сумње, једна од ријетких свијетлих страница новије политичке српске и јужнословенске историје коју сам и сам живио. Не мислим да је Ђинђић, у погледу независности Црне Горе, био уздржан због привржености великосрпској идеји; не. Ђинђићев прагматизам је подразумијевао да је црногорски референдум у том моменту непотребан, да је "вишак плана" и да бисмо то што је био наш заједнички циљ – приближавање Црне Горе и Србије Европи – брже реализовали кроз заједничку државу. Иако сам Зорана Ђинђића поштовао као демократу и као личног пријатеља – убијеђен сам и пријатеља Црне Горе – нијесам дијелио такво његово увјерење; једноставно, у томе смо се разликовали. Али, понављам: Ђинђићева уздржаност није била мотивисана скривеном великодржавном примисли. Зоран Ђинђић није припадао тој матрици и убијен је управо због тога што је, схватајући њену погубност, имао циљ да је промијени.

Ако сте, кажете, Зорана Ђинђића доживљавали као пријатеља и демократу, зашто сте онда

у доба док је он био премијер

први пут јавно покренули питање црногорске независности

?

Тако нешто вам није пало на памет у вријеме владавине Слободана Милошевића

У томе не видим никакву нелогичност. Наиме, до 5. октобра, наш приоритет је био да помогнемо Демократску опозицију Србије, која је, водећи своју, водила битку за све нас. Борили смо се против човјека који је доказано био у стању да дестабилизује Балкан. Поред тога, Црна Гора је чекала демократске промјене у Србији зато што је знала како је прошао свако онај ко је, у вријеме Милошевића и његове ратне машинерије, тражио независност. Демократски захтјеви се не испостављају диктатору: нијесмо жељели рат! Најзад, Подгорица је са том одлуком чекала и како би купила вријеме. Иницирана од стране Либералног савеза Црне Горе, идеја независности деведесетих имала је десет

или петнаест процената подршке; тек 2006. дошли смо до 55,5 одсто. Надам се да вам је из наведеног јасно како су се претпоставке за државно политичку артикулацију црногорске независности створиле тек након што су у Београду власт преузели Зоран Ђинђић и Демократска опозиција Србије.

Дио тог ДОС-а био је и Војислав Коштуница који вам, видјели смо, није одговарао. Али

,
оставимо Коштуницу

!

Шта је са Борисом Тадићем

?

Пратећи политичке прилике

,
у појединим моментима сам имала утисак да ваш однос са бившим предсједником Србије прелази на ниво личне нетрпељивости

.

Нијесте прва особа која је то на тај начин доживљавала. Увјерен сам да таквој перцепцији нашег односа ничим нијесам доприносио. А да ли је према мени било негативног става на другој страни, искрено, није ме занимало. У сваком случају, рекао бих да је Црна Гора у протеклим годинама, док је на челу Србије био господин Тадић, била у знатно бољој позицији: више је није потресало то што се догађа у Београду. Упркос мање-више континуираној кампањи одређених београдских центара...

Опет ви – београдски центри?!

Не, не, сачекајте!... Док је господин Тадић био на власти, о томе сам више пута јавно и директно говорио; данас, након свега што се догодило, то сматрам неумјесним. Али, могу само да поновим: последице кратких и љубазних изјава изречених приликом сусрета званичника двије земље, по правилу су долазили оркестрирани медијски напади на Црну Гору, уједначенији и синхронизованији него у вријеме Слободана Милошевића. Кажем, они, срећом, нијесу имали било каквог утицаја на основни курс Црне Горе – економски и демократски развој и приближавање Европи и НАТО-у.

Ви као да заборављате да је Црна Гора баш у то вријеме признала независност

Косова, што је шеф српске дипломатије Вук Јеремић доживио као "забијане ножа у леђа Србији".

Таква изјава министра иностраних послова Србије убједљиво свједочи колико се и званична Србија суштински тешко привикава на чињеницу црногорске суверености. Иако нам протоколарно признају независност, *de facto* очекују да водимо политику која ће слиједити не црногорски, него интерес Србије. Ако не испунимо такво очекивање, нашем и македонском амбасадору ће се ускратити гостопримство. Све, наравно, грлећи се и љубећи са америчким, француским, британским, њемачким и другим амбасадорима и високим званичницима чије су земље, заједно са готово стотину других, учиниле исто што и ми. И, како то тумачите? Као поруку – Црна Гора и Македонија немају право да, као остале независне државе, самостално воде политику? Њихова је обавеза да слиједе српски национални интерес. Нажалост, до данас нам нико није објаснио како је то Црна Гора признањем Косова угрозила српске интересе на том простору. Биће, ипак, да је Србија вишедеценијском погрешном политиком упропастила све своје шансе на Косову, а да данашњи "браниоци" Косова, манипулишући емоцијама грађана, покушавају да чувају власт и унапређују свој политички рејтинг.

Да, али вас ипак морам подсјетити да је, за разлику од вас, предсједник Црне Горе Филип Вујановић са званичном Србијом и тадашњим шефом државе Борисом Тадићем имао изузетно добар однос

,
што би могло да наведе на закључак да је проблем у вама

:
наиме

,
ко год да је на власти у Србији

,
вама не одговара

Такову оцјену не бих могао прихватити. Није да не одговарају мени лично, него *велика Србија* не

може оговарати Црној Гори. Тачније,
велика Србија

значи само једно: смрт црногорске државе и црногорског националног и сваког другог идентитета. Дакле, логично је да они србијански политичари који – на овај или на онај начин – флертују са реакционарном и антицрногорском идејом *велике Србије*

, мени не могу бити блиски. А све друго је управо обрнуто: без обзира на разлике,

уважавам сваког коме су грађани Србије указали повјерење. У том смислу, Црна Гора је више пута веома јасно и искрено показала да Србију доживљава као себи најближег и посебно важног сусједа са којим жели да гради најбоље могуће односе.

И сами на тај начин доживљавате Србију?

Наравно. Сваки други приступ значио би затварање очију пред историјом, пред реалношћу, што мени, мислим, никада није било својствено. Дакле, увјерен сам да би наши односи са Србијом требало да буду на највишем нивоу. Наравно, Црна Гора, поучена искуством прошлости, мора у овом и сваком другом односу пажљиво чувати нужан ниво самопоштовања.

На шта мислите?

Морамо имати више свијести не само о свом државном, него и о црногорском националном, културном и вјерском идентитету. Бавећи се овим послом, научио сам важну лекцију: други вас поштују у мјери у којој поштујете себе. Ако због било чега пристанете на компромисе и дозволите да неко негира ваш национални и културни идентитет као што то, рецимо, редовно чини патријарх СПЦ-а, ако без протеста завршите у различитим стратегијама Владе Србије или новим српским енциклопедијама у којима је Цетиње "српски град", Црна Гора "српска земља", а Његош, Лубарда, Мило Милуновић, Дадо Ђурић или Марина Абрамовић само српски умјетници, онда ћете се за десет, петнаест година наћи у ситуацији да вам се постави оправдано питање: ако сте већ исто, чему онда, једна поред друге, двије српске државе.

Када сте већ поменули личности чија се имена налазе у српским енциклопедијама, зар не мислите да у свему томе има и црногорске одговорности

?

Ево

,
рецимо

,
у Београду је прошле године обиљежена стота годишница рођена Милована Ђиласа

,
по многима најзначајнијег Црногорца XX вијека

;
,
иако сте више пута говорили да је антифашизам стуб модерне Црне Горе
,
да ли се неко сјетио да на било који начин обиљежи дан када је
,
прије стотину година
,
у Подбишћу код Мојковца
,
рођен вођа антифашистичког Тринаестојулског устанка 1941
?
Није
!
Хоћу да кажем да је Црна Гора сама врло често одбацивала своје најбоље људе
...

Са вама се лако могу сложити у основној оцјени да је Црна Гора често показивала недовољно респекта према неким важним догађајима и људима из сопствене историје. Генерално, балкански народи имају проблем кратког памћења и, као резултат тога, склони су понављању грешака. Наравно, то Црну Гору не оправдава за мањак пажње и уважавања у односу на историјску величину Милована Ђиласа. Више пута сам имао прилику да у међународним сусретима – посебно у Америци – чујем како су XX вијек код Јужних Словена суштински обиљежиле двије личности: Тито и Милован Ђилас. Дакле, јасно је да Ђилас – као антифашиста, комунистички дисидент, писац и интелектуалац – представља једног од најзнаменитијих Црногораца цјелокупне црногорске историје. Иако смо, признајем, показали непажњу према тако грандиозној личности, пратећи одређене иницијативе које се артикулишу последњих година, сигуран сам да ћемо ускоро успјети да своје великане – какав је Милован Ђилас – коначно поставимо на мјесто које заслужују.

Нисам вам случајно поставила питање о Миловану Ђиласу. Наиме, упркос иницијативама о којима говорите

,
пратећи поједине црногорске медије
,
стиче се утисак да је за ових шест година Ђиласово историјско мјесто заузео ноторни квислинг Секула Дрљевић
...

Не, не, нисте у праву. Секула Дрљевић је добио на политичкој актуелности због

чињенице да се помиње као аутор дијела црногорске државне химне. Ипак, не мислим да је само по себи лоше то што се у Црној Гори воде расправе о темама које су до скоро представљале табу и које су дуго биле скриване странице црногорске историје. Без обзира на историјски предзнак који прати одређени догађај или одређену личност...

Чекајте! Прије неколико година сте говорили како Црна Гора неће дозволити подизање споменика Павлу Ђуришићу ; данас поздрављате отварање расправе о човјеку који је био блиски сарадник усташког поглавника Анте Павелића !

Не говоримо о истим стварима! Наиме, и даље мислим да би подизање спомен-обиљежја ратним злочинцима било непримјерено и неодговорно ревидирање историје, што не значи да одређене теме, табуизирани у вријеме идеолошког једнопартијског монопола, на компетентан начин не би требало отворити и коначно предочити јавности чињенице везане за њих.

Предсједник Филип Вујановић каже да са црногорском химном има проблем баш због тога што је аутор њене двије последње строфе Секула Дрљевић. Ви немате тај проблем ?

Немам. Имам позитивно осјећање у односу на црногорску химну. До прије неколико година, када је то питање актуелизовано, нијесам знао да *Ој, свијетла мајска зоро* има и изворне, али и накнадно дописане строфе. Када је на дневни ред Владе коју сам водио дошло питање националних симбола, па тако и химне,

Ој

,
свијетла мајска зоро

– као црногорски препознатљива – била је логичан избор. Независно од идеолошког профила аутора. Дакле, с правом сте рекли да је Секула Дрљевић контроверзна личност...

Не, рекла сам да је квислинг.

То је историја... Али, када је ријеч о црногорској државној химни, убијећен сам да смо

одабрали добру и симболичку пјесму према којој гајим најпозитивније осећање. Иако не генерализујем, већини оспораватеља не сметају ни химна ни њен аутор; смета им суштина: суверена држава Црна Гора.

Имате ли утисак да је црногорски национализам у некој врсти замаха? Почетком деведесетих

Станко Церовић је у једном тексту објашњавао како Црногорци

који су иживјели своју државност

никада не могу бити националисти

Шта се у међувремену догодило

?

Одакле шовинистичко скандирање српској женској кошаркашкој репрезентацији на Цетинју

?

Ако је за било какву утјеху – то нијесу били Цетињани; скандирала је публика која је дошла из других крајева Црне Горе. Али, без обзира одакле долазио, такав начин навијања најоштрије осуђујем. Иако свјесно ризикујем да будем критикован као неко ко повлађује ставовима које дио јавности изван Црне Горе доживљава као национализам, мислим да на основу тог инцидента не би требало доносити далекосежне закључке. Утолико прије што се то догађа први пут. И, ако је судити на основу онога што имамо као историју, као искуство, веома сам близак ставу Станка Церовића који сте цитирали. Хоћу да кажем да, не потцењујући опасност од било код национализма, не видим нарочиту опасност од црногорског...

То значи да црногорски национализам не постоји?

Сигуран сам да бисмо се и ви и ја морали озбиљно замислити да поменемо десету или петнаесту особу која се у Црној Гори експонира са тих позиција. Позивајући се на најсвјетлије странице наше историје, у које спада и вријеме након Другог свјетског рата, могао бих да кажем да је Црна Гора, упркос изазовима, увијек била идентификована као изразито мултиетничка заједница. Оно што се догодило у последњој деценији XX вијека потврда је зрелости црногорског мултиетничког друштва. Јер, ако у времену експанзије свих негативних страсти и на простору на коме бијесни етнички и вјерски рат имате

најмалољуднију, али изразито мултиетничку заједницу која успјева да очува мир, стабилност, да збрине стотину и двадесет хиљада избјеглица, онда то говори да је Црна Гора, у том смислу, положила важан испит. И да је национализмом најмање оптерећена.

Како видите статус Срба у Црној Гори?

Онако како већина грађана Србије доживљава Црну Гору – као братску и себи блиску државу – на исти начин, сигуран сам, и грађани Црне Горе који се осјећају Србима виде и своју земљу и своја појединачна и колективна права у њој. Али, проблем су њихови политички лидери који сваку равноправност са осталим народима у Црној Гори доживљавају као сопствену угроженост. Дакле, или имамо монопол или смо угрожени. То значи да ако политичким представницима Срба у Црној Гори ускратите право да службени језик назову именом сусједне државе, креће кукњава како су угрожени. А идеја црногорске државне политике је била не да некога угрожава, него да језик који је лингвистички идентичан српском, босанском и хрватском назове онако како су га назвале све земље бивше Југославије – именом државе.

Вама је јасно да све примједбе и критике – од језика до приватизација – без обзира на функцију коју обављате

,
иду на ваш рачун
?

Нажалост, јасно ми је. Те ствари постају све теже схватљиве. Иако о себи мислим да сам емотиван човјек, неко сам ко у политици, у јавном наступу покушава да контролише емоцију, да себи, а онда и другима, рационално објасни о чему је ријеч. Схвативши да је усредсређеност јавности према мени одавно прешла мјеру доброг укуса, да су свакодневне оптужбе, напади и вријеђања које је требало поднотити – а и то вам је у опису посла – постали неподношљив, засићен, одлучио сам да се повучем са државних функција. Знате, одавно сам у политици и, у веома турбулентном времену у коме сам рјешавао тешке, често нерјешиве проблеме, прошао ми је добар дио младости и живота. Свјестан сам да сам предуго на власти, да ме и у домаћој и у међународној јавности неријетко поистовјећују са свим процесима и стањем у друштву... У доброј мјери такав ми је статус припао захваљујући и чињеници да су Црногорци, кроз историју, умјесто изградње институција, били склонији идентификацији са лидерима, што је, између осталог, озбиљно успоравало демократски развој Црне Горе.

Зашто су то радили?

У питању су, између осталог, и најсебичнији разлози: умјесто у институцији, у којој га чека ред, систем, више људи, шалтери, Црногорац радије иде директно – код лидера, код Господара, код "највеће власти" – и од њега захтијева да му ријеши сваки, чак и најбаналнији проблем. Напросто, то је његов *НИВО*.

До независности, у питању је била појава која се и могла донекле толерисати; након тога, било је неопходно пресјећи тенденцију тотемизирања лидера и отворити простор за конституисање институција. Ако човјек не схвати важност такве одлуке, ако дозволи да га его одведе у правцу величања сопствених заслуга и значаја, не само да пријети да уруши државу у чијем је стварању потрошио најбољи дио себе, него и улази у ризик да од себе направи политичку карикатуру.

Успјели сте да избјегнете такав ризик?

Такво питање би требало поставити другима; они то сигурно много боље виде. Оно што могу да кажем је да сам, током двије деценије на власти, заједно са црногорским друштвом и сам сазријевао. Када се сјетим својих почетака, чињенице да сам дужност председника владе прихватио у вријеме ратова и то са двадесет девет година, такву одлуку бих, из данашње перспективе, прије назвао лудошћу него храброшћу. Али, да не буде забуне – не кајем се. Само, упркос свему, никако да схватим зашто, годину и по дана након повлачења са највиших државних функција, и даље, као што кажете, све критике иду на мој рачун...

Одговорили сте: сами сте, кажете, направили такав систем. Најзад, нисте ви баш тако немоћни ни данас

, као председник владајуће Демократске партије социјалиста

!

Није у питању систем; посебно не систем који је настајао последњих деценија. У питању је менталитет. И, тачно је: ни данас нијесам непримијетан. Не могу себе учинити мање уочљивим и важним од значаја који ми додјељују понајвише они којима таква моја улога

Прижељкивао сам да на челу Србије буде – Србијанац

Пише: Мило Ђукановић
четвртак, 05 јул 2012 11:52

смента. Понављавам вам: иако дуго не обављавам ниједну државну функцију, данас не можете отворити опозициону штампу, а да на насловној страни немате макар три наслова о мени... Моји ми подржаваоци често замјерају што у вербалним дуелима са ауторима тих гнусоба нисам оштрији. Да ли је уопште могуће свакодневно одговарати на њихова подметања и при томе очувати властито и достојанство функција које сам обављао? Бојим се да није.

Током разговора сте доста говорили о црногорском менталитету, критиковали поједине особине Црногораца

...

Али

,

шта мислите

:

јесте ли и сами типични Црногорац

?

Јесам. Дио сам тог миљеа и нити могу, нити желим да будем нешто друго. Иако сам често спреман да оштро критикујем неке црногорске менталитетске особине, свјестан сам да сам неријетко и сам такав – типичан Црногорац!

Када сте рекли како сте ишчекивали да аутентични Србијанац коначно дође на власт у Србији , то значи да вас је обрадовао избор Томислава Николића за предсједника Србије

?

Јесте.

По вашем мишљењу, како ће се то одразити на односе Црне Горе и Србије? Видјели сте , рец
имо

,

да ниједан регионални лидер

,

осим предсједника Филипа Вујановића

,

није присуствовао инаугурацији предсједника Николића

Мислим да је одлука председника Вујановића да присуствује инаугурацији Томислава Николића била врло добра и промишљена, јер – у симболичкој равни – представља још један доказ да Црна Гора уважава оно што је демократски избор грађана Србије; истовремено, то је и знак нашег опредјељења да са Србијом и њеним демократски изабраним руководством градимо најбоље односе. Вјерујем, дакле, да ће ти односи сада неминовно ићи узлазном путањом и да ће Томислав Николић томе дати и лични печат. У вријеме предизборне кампање, имао сам прилику да са њим разговарам и могу да кажем да ми је дјеловао веома увјерљиво када је рекао да је за њега питање црногорске независности завршено; оно представља израз демократске воље грађана Црне Горе коју, како је казао, веома поштује. Поред тога, предсједник Николић, увјерен сам, Црну Гору доживљава као државу веома блиску Србији и са њом жели да гради најбоље односе. Е, сада, ако желимо да налазимо мане, да се враћамо у прошлост и инсистирамо на томе ко је шта и када рекао...

Тако нешто, претпостављам, ни вама не би одговарало?

Знате, новинари ме често подсјећају на оштре ријечи које сам деведесетих, у вријеме кулминације сукоба са Хрватском, изговорио на рачун тадашње хрватске политике; али, у тим подсјећањима се – веома тенденциозно – увијек нешто прећути, а нешто друго пренагласи. Наиме, као да се заборавља на изјаве које су стизале и са те стране о томе како је Бока, па све до Бара, заправо Хрватска. Дакле, једна реторика је рађала другу...

С тим што је та "реторика" довела до тога да Милошевићева ЈНА и црногорски резервисти нападну , опљачкају и запале Дубровник; Хрвати

,
колико се сјећам

,
упркос реторици

,
нису напали Цетинје

...

Да ли заиста мислите да је то довело до агресије и да је било чија реторика која је долазила из Црне Горе могла покренути ратове чији је циљ била етничка хомогенизација и стварање великих држава на Балкану? Ипак, као предсједник Црне Горе, због напада на Дубровник, Хрватској сам се извинио у Цавтату 2000. На крају, морам подсјетити како нам и политичка реалност говори да ниједна од изјава – без обзира на то са које стране долазила – није довела до суспензије права било коме од њених аутора да обавља државни посао. У том смислу, вјерујем да бисмо морали уважити право људи да еволуирају; нарочито ако та еволуција – као у случају предсједника Николића – иде у позитивном смјеру.

Будући да сте, како кажете, веома осјетљиви по питању негирања сопственог идентитета, морам да признам да ми је помало чудна та ваша бенеvolentност у односу на предсједника Николића

•
Јер

,
ако се не варам

,
управо је предсједник Николић

,
на ТВЦГ

,
недавно рекао како су

,
по његовом мишљењу

,
Срби и Црногорци један народ и како у томе не види неку значајну разлику

•

Ни такав став ме није поколебао у смислу оцјена које сам на рачун предсједника Николића претходно изрекао...

Али вас поколеба када исто каже српски патријарх?

Ево, рећи ћу вам: да сам на мјесту предсједника Николића, респектујући чињеницу да у Црној Гори постоје људи који свој национални идентитет доживљавају као нешто аутентично, уздржао бих се од сличних коментара. Додуше, чињеница је и да у Црној Гори постоје они грађани који по том питању дијеле мишљење предсједника Николића...

Али, оно што ми се чини суштински важним је да, за разлику од осталих, након изјаве предсједника Николића коју сте цитирали, нико у Црној Гори не очекује ни вербалне, ни политичке, ни било какве врсте притисака у смислу угрожавања црногорског националног идентитета и државне независности. Другим ријечима, сигурни смо да више неће бити иницијатива или акција које би имале за циљ потврђивање таквог става на други начин и другим средствима. А то, вјерујте, доживљавам као веома значајан напредак.

Спекулише се да би општи избори у Црној Гори могли бити расписани 23. септембра и шу да сте од америчке амбасадорке у Подгорици

**; "Вијест"
" пи**

, али и од неких европских дипломата

, тражили сагласност да се вратите на неку од државних функција

. Дакле

, можете ли разријешити ту дилему

: враћате ли се

?

Такве небулозе у црногорским медијима упорно пласирају неостварени, инфериорни људи жељни неприпадајућег значаја. Полазећи од себе, они не могу да претпоставе да постоје личности од интегритета који за своје планове не траже сагласност од било кога. Понављам: редакција "Вијести" је раније спекулисала и како сам се тобоже повукао зато што је то неко од мене тражио, а данас, у паничном страху, спекулишу о томе да ћу се вратити...

Па, хоћете ли се вратити?

У извршну власт се вјероватно нећу вратити. Наравно, то не значи да ћу бити и ван политике. У претходних двије деценије сам, као што знате, био на позицијама премијера или шефа државе и данас, са навршених педесет година, моја одлука је да се оним што је обиљежило мој живот – политиком – бавим са мјеста шефа најјаче парламентарне странке. Захваљујући стеченом искуству, можда бих могао бити од користи ономе ко уђе

у извршну власт и помоћи у конципирању и вођењу државне политике Црне Горе.

Прије тачно петнаест година, дали сте интервју новинару "Времена", Велизару Брајовићу, у коме сте рекли како је Слободан Милошевић

"
превазиђен политичар
",
након чега сте са њим ушли у директни и вишегодишњи политички сукоб
,
готово рат

...
Данас о вама говоре исто

—
да сте превазиђен политичар

·
Јесте ли

,
шта мислите
?

Такве етикете, понављам, углавном пласирају неостварени, недовршени људи... И, знате, када боље размислим, веома жалим што током ових двадесет година у којима сам водио многе политички важне битке, готово никада нијесам добио политичког противника који је имао озбиљне резултате, респект међународних партнера. Имао сам несрећу да – и у Црној Гори и у Србији – политичке битке водим са углавном недостојним, инфериорним противницима, људима који су политичку важност покушавали да стекну вријеђајући ме, клевећући и немајући куражи – али ни капацитета, богами – да са мном уђу у озбиљан политички дуел.

Када тако говорите, имам утисак да је Слободан Милошевиће, упркос свему, био једини ваш противник кога сте на неки начин респектовали

·
У телеграму који сам послао поводом смрти Слободана Милошевића, рекао сам како је он био противник за респект. Иако сам о његовој политици мислио и мислим веома лоше, Милошевић је, у односу на ове о којима говорим, био личност – озбиљан, бруталан противник, са којим сте увијек знали на чему сте. Иако сам од Милошевића био и млађи и

неискуснији, као што знате – побиједио сам га! Толико о томе!

И, када ме питате јесам ли и сам превазиђен политичар, нећу вам рећи ни да ни не; нека о томе други суде. Али, само да отклонимо неке усиљене, плиткоумне паралеле: двије године након интервјуа "Времену" у коме сам изрекао то што сте навели, Милошевић је, упркос упозорењима која сам му упућивао на сједницама ВСО-а, Србију и Црну Гору увео у сукоб са НАТО пактом. За разлику од Милошевића, као "превазиђен политичар", Црну Гору сам извукао из тог рата, довео је до независности, до предворја НАТО пакта, тако да је она данас засигурно прва слиједећа чланица те војне алијансе. О чињеници да смо једина држава западног Балкана која је у процесу преговора са ЕУ већ је говорено. Дакле, у складу са етиком и разумом, можемо повлачити какве год хоћемо паралеле; објективно, ма колико се трудили, тешко да ћемо између ове двије стварности моћи да ставимо знак једнакости.

Иако га, као што знате, многи стављају!

Наравно. Али, чињенице су једно, а конструкције потпуно друга ствар. И, дозволите да завршим: након пораза са НАТО пактом, Милошевић је наставио да се кандидује за највише државне функције; са друге стране, послје побједе на референдуму, довођења Црне Горе до врата НАТО-а и добијања статуса кандидата за чланство у ЕУ, ја сам одлучио да се повучем из власти. Претпостављам да ни ово нијесу сличне чињеничне околности да би могли да изричемо јединствену дијагнозу. Иако, ум заведен завишћу и мржњом може све.

По мом мишљењу, веома је важно да човјек зна када да стави тачку на свој јавни ангажман. Када сам 1998. инаугурисан у дужност председника Црне Горе, честитајући ми, отац ми је рекао:

"Од вечерас мисли о дану када ово више нећеш бити."

Јесте ли тада могли да замислите да ћете, послје свега, проћи ову врсту медијског и јавног линча кроз какав је

,
МИСЛИМ

’
прошао још само Зоран Ђинђић
?

Морам да признам да у почетку то нијесам тако озбиљно схватао. Али, што је вријеме више одмицало, све чешће сам размишљао о очевом упозорењу. Касније, био сам увјеренији да ће ти дани бити баш овакви – непријатни, са осјећањем угроженог достојанства када вас људи, безвриједни, пуни зависти и комплекса, доведу у ситуацију да, након жртвовања својих најбољих двадесет година за опште интересе, наново доказујете своју честитост. Покушавајући да за Црну Гору урадим неки значајан посао, да је оставим бољом него што сам је нашао, трудио сам се да кроз то блато просто пројурим, да се не обазирем, да се не осврћем на ударце и да, у тој јурњави, останем што мање озлијеђен. Успут, увијек сам вјеровао да политика неће бити моја једина професија, да ћу се једном извући из овог *рудника* и коначно посветити себи, породици, пријатељима, неком новом послу. У том смислу, јако је важно успоставити равнотежу. Јер, ако је не успоставите, временом ће вам се учинити да сте све значајнији, да сте неопходни и незамјењиви, не схватајући да је, ма шта ко радио, у суштини свако од нас – замјењив.

И то сте сами схватили?

Јесам. И, да вам кажем: не пада ми тешко.

Тамара Никчевић